

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
UNIVERSITY OF BUSINESS AND SCIENCE**

TASDIQLAYMAN

O'quv ishlar bo'yicha prorektor
X. Mirzaaxmedov

2025-yil

**SHARQ ALLOMALARINING ILMIY MEROSI
FANINING
O'QUV DASTURI**

Bilim sohasi:	200 000 – San'at va gumanitar fanlar
Ta'lim sohasi:	220 000 – Gumanitar fanlar (tillardan tashqari)
Ta'lim yo'nalishi:	60220300 – Tarix

Namangan – 2025

UNIVERSITY OF BUSINESS AND SCIENCE
 COLLEGE OF INNOVATION & ENTREPRENEURSHIP
 BRISTOL

SHARON ALMOND & SONS LTD
 FARMING
 O. GUY DASTURI

200 000 - 2nd or 3rd generation farmer
 520 000 - 1st generation farmer (illiquid assets)
 602 103 000 - Total

1st generation farmer
 2nd generation farmer
 3rd generation farmer

1st generation - 1012

Fan/modul kodi SHAIM1505		O'quv yili 2025-2026	Semestr 2	ECTS - Kreditlar 4	
Fan/modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)		Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Sharq allomalarining ilmiy merosi	60		60	120

- FANNING MAZMUNI

Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarda Sharq zaminidan etishib chiqqan alomalarning merosi haqida ob'ektiv taassurot o'yg'otish. Ushbu qomusiy allomalarning tabiiy va ijtimoiy fanlarga qo'shgan hissasini atroflicha tahlil qilish. Ularning dunyo ilmidagi o'rnini anlash, sharq allomalarining ilmiy merosini haqidagi bilimlarni qaror topshirish mavjud ilmiy adbiyotlar va zamonaviy nazariyalar hamda olib borilayotgan tadqiqot ishlarini o'rganish, fan bo'yicha to'plangan ilg'or tajribalar, mos bilim, ko'nikma va malakani shakllantirishdir.

Fanning vazifasi – sharqda diniy bilimlar bilan dunyoviy bilimlarning o'zaro aloqadorligini fahmlash, ilmiy markazlar haqida tasavvurga ega bo'lish, tarixiy ma'lumotlarni xolis, tarixiylik asoslari asosida tahlil qilish va mustaqil tadqiq qilish ko'nikmalarini o'rgatishdan iborat.

II. ASOSIY NAZARIY QISM (MA'RUZA MASHG'ULOTLARI)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. Kirish. Sharq allomalarining ilmiy merosi fanining predmeti, maqsadi, vazifalari, manba va asoslari

Fanning predmeti, maqsad va vazifalari. O'rta Osiyo allomalarining faoliyati va ularni qoldirgan ilmiy meroslari jamiyat hayotidagi o'rni va ahamiyati. Moddiy va ma'naviy madaniyatimizning noyob merosi bo'lgan Sharq allomalari ilmiy merosini va milliy madaniyatlar rivojlanishida ularning qo'shgan hissasi kabi nazariy masalalari qamrab oladi.

2-mavzu. Muhammad ibn Muso al-Xorazmiyning hayoti va faoliyati

Muso Xorazmiyning dunyo faniga katta hissa qo'shishi. "Al-kitob al-muxtasar fi hisob al-jabr va al-muqobala" nomli risolasida "Algebra" so'ziga asos solinishi. Xorazmiyning "Zij" astronomiyaning rivojlanishiga turtki bo'lishi. Bog'doddagi xalifa al-Ma'mun saroyida Xorazmiy ijodi. Muso al-Xorazmiy "Bayt-ul Hikma"ning ilmiy mudiri. Muso Xorazmiyning 20 dan ortiq asar yaratishi. Uning algebrik risolasini XII asrda Ispaniyada lotin tiliga o'girilishi, Muso al-Xorazmiyning eng yirik astronomik asari – "Zij" dir. Ushbu asarning ahamiyati. Muso al-Xorazmiyning xizmatlarini jahon afkor ommasi tomonidan e'tirof etilishi.

3-mavzu. Abu Abdulloh al-Xorazmiyning hayoti va faoliyati

Abu Abdulloh Xorazmiyning Somoniylar podshosi Nuh II ning vaziri Abul Xasan al-Utbiy huzurida kotib bo'lib ishlashi. "Mafotix al-Ulum" (Ilmlar kalitlari) asari Abu Abdulloh Xorazmiyning shoh asari. Ushbu asarda "Arab ilmlari"ning

tavsifi. Fiqh. Kalom. Grammatika. Tarix. She'riyat va aruz. "Mafotix al-Ulum" asarida an'anaviy bo'lmagan, ya'ni "Arab bo'lmagan" ilmlarga tavsif. Falsafa. Mantiq. Tibb. Arifmetika. Xandasa. Ilm un-nujum. Musiqa. Mexanika. Kimyo. Abu Abdulloh al-Xorazmiy va O'rta Osiyoda ilmshunoslik. Abul Abbos Ahmad ibn Muhammad ibn Kasir al-Farg'oni O'rta Osiyolik mashhur mutafakkir allomadir.

4-mavzu. Ahmad al-Farg'oni va Ahmad al-Marvaziyning hayoti va faoliyati
Al-Farg'oniyning Marvda ijod qilishi. Al-Farg'oniyning Bog'doddagi faoliyati. Al-Farg'oniyning rasadxonada kuzatishlar olib borishi. Al-Farg'oni tomonidan 861-yilda Nil daryosi suvining satxini o'lchovchi nilometrni yasashi.

Al-Farg'oniyning "Samoviy xarakatlar va umumiy ilmi nujum kitobi" asari va uning XII asrdayoq Yevropada lotin tiliga tarjima qilinishi. "Alfraganus" nomi bilan uning asarlarini Yevropada chop etilishi va Universitetlarda asosiy qo'llanma sifatida o'qitilishi. Al-Farg'oni o'rta asrlarda tabiiy – ilmiy bilimlarning rivojiga ulkan hissa qo'shgan alloma. 1998-yilda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni bilan allomaning 1200 yillik tavallud sanasining nishonlanishi.

Ahmad al-Marvaziy (taxminan 780-880 yy.)ning Bog'dod ilmiy maktabida tutgan o'rni. "Habash al-Hosib (Habash hisobchi)"Ahmad al-Marvaziyning "Ziji" va uning ahamiyati. Al-Marvaziy xalifa al-Ma'mun davrida olib borilgan tajriba va ilmiy tadqiqotlarning faol ishtirokchisi. Al-Marvaziyning 20 ga yaqin asarlar yaratishi va uning fan tarixidagi o'rni.

5-mavzu. Imom al-Buxoriyning hayoti va ilmiy merosi

Hadis ilmining rivojidadagi oltin davr. Islom dunyosidagi eng nufuzli manbalar deb tan olingan 6 ta ishonchli hadislar (As sihoh as-sitta). "Hadis ilmida Amir al-Mo'miniyn" degan sharaflı nomga sazovor bo'lgan Imom al-Buxoriyning ilm izlab sayoxat qilishlari. Imom Buxoriyga saboq bergan ustozlar. Termizlik mashxur muhaddis Abu Iso at-Termiziy al-Buxoriyga ham shogird, ham safdosh. Imom al-Buxoriyning Nishopurdagi faoliyati. Imom al-Buxoriyning Buxoro amiri Xolid ibn Ahmad az-Zuhaliy bilan aloqasining buzilishi.

Imom al-Buxoriyning "Al-Jome' as-sahih", "Al-Adab al-mufrad" asrlari. Imom al-Buxoriyning hadislar to'plami. Qur'ondan keyingi ikkinchi o'rinda turadigan manba. 1998-yilda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmoni Bilan buyuk hadisshunos olimning 1225 yillik tavallud kunining nishonlanishi. Imom al-Buxoriy maqbarasining qayta tiklanishi tarixiy voqea.

6-mavzu. Abu Iso Muhammad at-Termiziylarning hayoti va ilmiy merosi

Abu Iso Muhammad at-Termiziyning hadisshunos olim bo'lib yetishishidagi omillar. Uning sharq mamlakatlariga safari. Allomaning ustozlari. Buyuk muxaddis maktabidan yetishib chiqqan shogirdlar. At-Termiziyning "Al-Jomi", "Ash-Shamoil an-Nabaviya", "Al-ilal fi-l-hadiys" kabi asarlari va ularning islom olamidagi ahamiyati. "Ash-Shamoil an-Nabaviya"asari payg'ambar Muhammad alayhissalomning shaxsiy hayotlari, suvrat va siyratlari, odatlari xaqidagi 408 hadisni o'z ichiga olgan muhim manbadir. At-Termiziyning 1200 yillik yubileyini 1990-yilda o'tkazilishi.

7-mavzu. Qaffol ash-Shoshiy O'rta Osiyolik buyuk alloma. Abu Mansur al-Moturudiy– buyuk kalom imomi va fiqh allomasi

Abu Bakr ibn Ali Ismoil Qaffol ash-Shoshiy (903 -976 yy)ning dastlabki

saboqlari. Uning Imom al-Buxoriy va Abu Iso Muhammad at-Termiziylarning ilmiy merosi orqali tanishuvi. Qaffol ash-Shoshiyning fiqh bilimlarini atroflicha o'rganishi. Uning Hijoz, Bog'dod, Damashq kabi shaxarlarga ilm izlab borishi. Qaffol ash-Shoshiyning qonunshunos va tarix bo'yicha ustози Abu Ja'far Muhammad ibn Jarir at-Tabariy. Ash-Ash'ariy Qaffol ash-Shoshiyning ikkinchi ustози. Undan kalom ilmini o'rganishi. Qaffol ash-Shoshiyning "Odob al-Qozi", "Odob al-Bahs" asarlari. Qaffol ash-Shoshiyning qonunshunoslikga oid asarlarining islom mamlakatlariga keng tarqalishi. Qaffol ash-Shoshiyning diplomatik nomalari. Qaffol ash-Shoshiyning "Hazrati Imom" deya ulug'lanishi.

Abu Mansur al-Moturdiy suniy etiqodidagi ikki yirik oqimlardan biri bo'lmish Moturudiya oqimining asoschilaridan. Moturudiyning Samarqandda dastlabki ilmlarni o'rganishi. Somoniylar xukmronlik yillari alloma yashagan davr. Al-Moturudiyning ustozlari. Uning Hanafiya mazhabi olimlaridan saboq olishi. Faqihlar va muhaddislar bilan muloqotlar.

Abu Mansur al-Moturudiyning "Kitob at-tavhid" asari va uning ahamiyati. Uning islom dinidagi suniylarning to'rtta asosiy mazhabi asoschilarining asarlarini o'rganib, fiqh va kalomga oid kitoblar yozishi. "Ta'vilot al-Qur'on" asari.

Abu Mansur al-Moturudiyning izdoshlari va shogirdlari. Uning islom dini Hanafiya mazhabini Movarounnahrda tarqalishi va o'zidan keyingi avlodlarga qusursiz yetkazishda katta hissa qo'shishi. Moturudiyning dunyo olimlari tomonidan e'tirof etilishi. Moturudiyning "Imom al-Xudo" va "Imom al-mutakallimin" (Hidoyat yo'li imom va mutakallimlar imomi) deya ehtirom ko'rsatilishi. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1999-yil 3-dekabrda qabul qilingan qaroriga binoan 2000-yilda allomaning 1130 yilligi tavallud sanasining nishonlanishi.

8-mavzu. Abu Nasr Forobiy o'rta asrning buyuk qomusiy olimi

Abu Nasr ibn Muhammad ibn Uslug' Tarxon – Forobiy jahon madaniyatiga katta hissa qo'shgan Markaziy Osiyolik mashhur faylasuf. "Muallim us-soniy" Forobiy ijodida Bag'dod davri. Forobiyning o'z ilmini oshirishdagi sa'yi harakatlari. Forobiyning Damashqdagi faoliyati. Forobiyning o'rta asr davri tabiiy-ilmiy va ijtimoiy bilimlarining qariyb barcha sohalarida 160 dan ortiq asarlar yaratishi. Forobiyning qadimgi Yunon mutafakkirlari asarlariga sharhlar yozishi. Uning falsafaning umumiy masalalarga bag'ishlangan asarlari. Falsafa va tabiiy fanlarning fan sifatidagi mazmuni, tematikasi haqidagi asarlari. Uning ijtimoiy-siyosiy, davlatni boshqarishga, axloq, tarbiyaga oid asarlari. Forobiyning tabiiy-ilmiy fanlar haqidagi qarashlari. "Ilmlarning kelib chiqishi va tasnifi" asarida 30 dan ortiq fanning ta'rifi. Forobiyning falsafiy ta'limoti. Borliqning kelib chiqishi haqida Forobiy. Forobiyning "Ilm va san'atning fazilatlari" asari. Forobiyning "Aql ma'nolari haqida" risolasi. Forobiy lirikasining musulmon sharqidagi matiqqa oid fikrlarining rivojiga ta'siri. Forobiyning "Fozil shahar aholisining maslagi" risolasi. Fozil jamiyat haqidagi o'ylar. Forobiyning "Musiqa haqida katta kitob" asari, uning o'rta asrda yirik musiqashunos sifatida shuxrat topishiga sabab bo'lishi. Sharqdagi Forobiy izdoshlari. Fanda Forobiyshunoslikning rivojlanishi.;

9-mavzu. Abu Ali ibn Sino O'rta Osiyolik buyuk ensiklopedist alloma

Abu Ali ibn Sino yashagan davrga xarakteristika. Ibn Sinoning dastlabki saboq olishlari. Ibn Sinoning Ma'mun Akademiyasidagi faoliyati. Uni Isfaxonga qochishi. Ibn Sino hayoti haqida Juzjoniylar. Ibn Sinoning 450 dan ziyod asar yozishi. Uning

“Kitob ush-shifo” asari. “Donishnoma” Ibn Sinoning falsafiy asari. Ibn Sino zamonasining yetuk shoiri. “Urjuza” nomli tibbiy asar. Ibn Sinoning “Tib qonunlari” asari va uning ahamiyati. “Qonun”ning 800 yil davomida hakimlar uchun asosiy qo’llanma bo’lishi. Ibn Sinoning falsafiy qarashlari. Uning “Shayx ur-ra’is” nomiga sazovor bo’lishi. Ibn Sinoning izdoshlari va shogirdlari. Ibn Sino asarlarini Yevropada XII asrda boshlab lotin tiliga o’girilishi.

10-mavzu. Abu Rayhon Beruniy Xorazm Ma’mun akademiyasining raisi

O’rta asrlarning qomusiy allomasi Beruniy yashagan davrga qisqacha xarakteristika. Xorazm Ma’mun akademiyasining vujudga kelishi. Abu Rayhon Beruniyning Xorazmshohlar saroyidagi faoliyati. Abu Nasr Mansur ibn Iroq Beruniyning ustози. Beruniyning qadimgi tillarni o’rganishi. Beruniy va Mahmud G’aznaviy. Beruniyning “Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar” asari. Beruniyning tarix konsepsiyasi. Beruniyning “Hindiston” asari hindshunoslikda tengi yo’q asar. Beruniyning “Minerologiya” asari ushbu sohada noyob asar. Beruniyning dorivor giyohlarga bag’ishlangan “Saydana” asari. Beruniyning “Ibn Sino bilan yozishmalari” va unda dunyoqarash masalalari. “Geodeziya” asari. Beruniy asarlarining musulmon Sharqi madaniyatiga ta’siri. Beruniy asarlariga bag’ishlangan Yevropalik olimlar asarlari. O’zbekistonda Beruniyshunoslik. O’zbekistonda Fan sohasida Beruniy nomidagi Davlat mukofoti ta’sis etilishi.

11-mavzu. Abu al-Mu’yn an-Nasafiy, Mahmud az-Zamaxshariy va Burhonuddin al-Marg’inoniyning ilmiy merosi

Abul al Mu’yn an-Nasafiy (1027–1147- yy.) islom ilohiyoti, falsafasi, kalom ilmini rivojlantirgan alloma. Nasafiy al-Moturdiy ta’limotining davomchisi. Nasafiyning kalom ilmi masalalariga bag’ishlangan 15 dan ziyod asarlari. Allomaning “Baxr al-kalom” kitobi islom dini falsafasini tashkil qilgan kalom ilmi bo’yicha eng qimmatli manbadir.

Xorazm zaminida jahon fani va madaniyati rivojiga munosib hissa qo’shgan alloma. Buxorodagi tahsil. Mahmud az-Zamaxshariyning ustozlari. Olimning Marv, Nishopur, Isfahon, Shosh va Bog’dod xamda Makkada ilmiy ishlar bilan shug’ullanishi. Uning Makkada “Jorulloh” (Allohning qo’shnisi) laqabini olishi. Zamaxshariy arab grammatikasi, lug’atshunoslik, adabiyot, aruz ilmi, jug’rofiya, tafsir, Hadis va fiqhga oid 50 dan ortiq asarlar yozishi. Uning arab tili grammatikasiga oid “Al-Mufasssal” nomli kitobini yozishi. Zamaxshariy ijodini o’rganilishi tarixidan. Az-Zamaxshariyning “Al-Kashshof an-haqoiq it-tanziyl va uyun il-aqvoiyl fi vujuh it-ta’viyl” (“Qur’on haqiqatlari va uni sharhlash orqali so’zlar ko’zlarini ochish”) asarini Qur’on tafsiriga bag’ishlanishi. “Al-Kashshof” asari Qur’onni o’rganishda muhim manba. Zamaxshariyning dahosi va bilimi butun musulmon Sharqida unga katta shuxrat keltirishi.

Burhonuddin al-Marg’inoniy (1123-1197 yy .) O’rta Osiyodagi buyuk fiqhshunos alloma uni Samarqanddagi faoliyati. Uni ta’lim olgan 40 dan oshiq ustози. Uning fiqhshunoslikka oid asarlari. Al-Marg’inoniyning butun islom olamida mashhur bo’lgan “Hidoya” asari. “Hidoya”dagi fiqhiy masalalar. “Hidoyani” nashr etilishi. O’zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Qaroriga asosan 2000 yilda Al-Marg’inoniyning 910 yillik tavallud sanasining keng jamoatchilik tomonidan nishonlanishi.

12-mavzu. Mirzo Ulug'bek va Ali Qushchi hayoti

Muhammad Tarag'ay (Ulug'bek) (1394-1449). Temuriylar hukmdori, shonli mutafakkir. Mirzo Ulug'bek va Amir Temur. Samarqand ilmiy muhitining shakllanishida Mirzo Ulug'bekning o'rni. Temur kutubxonasini boyitish. Mirzo Ulug'bekning yaqin saflari: Qo'zizoda Rumiy, G'isiddin Jamshid, Ali Qushchi. Samarqandda Ulug'bek rasadxonasining qurilishi va uning aniq fanlar rivojlanishidagi o'rni. Samarqand va Buxoroda Ulug'bek madrasasining qurilishi. Ulug'bekning "ZijizhadidiKuragoniy" asari. Samarqand astronomiya maktabi. Mirzo Ulug'bek ilmiy merosini butun dunyoga targ'ib qilish. Mirzo Ulug'bek merosini bugun o'rganish. "Temuriylar Uyg'onish davri".

13-mavzu. Mirzo Ulug'bek va Ali Qushchi ilmiy merosi

Muhammad Tarag'ay (Ulug'bek) (1394-1449). Temuriylar hukmdori, shonli mutafakkir. Mirzo Ulug'bek va Amir Temur. Samarqand ilmiy muhitining shakllanishida Mirzo Ulug'bekning o'rni. Temur kutubxonasini boyitish. Mirzo Ulug'bekning yaqin saflari: Qo'zizoda Rumiy, G'isiddin Jamshid, Ali Qushchi. Samarqandda Ulug'bek rasadxonasining qurilishi va uning aniq fanlar rivojlanishidagi o'rni. Samarqand va Buxoroda Ulug'bek madrasasining qurilishi. Ulug'bekning "ZijizhadidiKuragoniy" asari. Samarqand astronomiya maktabi. Mirzo Ulug'bek ilmiy merosini butun dunyoga targ'ib qilish. Mirzo Ulug'bek merosini bugun o'rganish. "Temuriylar Uyg'onish davri".

14-mavzu. Alisher Navoiyning hayoti va ijodi

Alisher Navoiy (1441-1501) — buyuk shoir va olim. Temuriylar davridagi "Hirot akademiyasi". Samarqandda Navoiy. Sulton Husayn Boyqaro va Alisher Navoiy. 1472 yildan Alisher Navoiyning vazir etib tayinlanishi. Alisher Navoiy va Hirotning siyosiy hayoti. Alisher Navoiy tomonidan Ixlosiya madrasasi, Xolosiya xonaqohi va Shifoia kasalxonasi qurilishi.

Alisher Navoiy o'zbek adabiyotining asoschisi. "Anchoy". Abdurahmon Jomiy va Alisher Navoiy. Alisher Navoiyning falsafiy-didaktik asarlari. O'zbek olimlarining ilmiy ishlariga tavsif. Navoiy merosi va zamonaviyligi.

Zahiriddin Muhammad Bobur (1483-1530) — yozuvchi, shoir, olim va buyuk davlat arbobi. Bobur Hindistonda imperiyaga asos solgan.

15-mavzu. Zahiriddin Muhammad Boburning hayoti va ijodi

Alisher Navoiy (1441-1501) — buyuk shoir va olim. Temuriylar davridagi "Hirot akademiyasi". Samarqandda Navoiy. Sulton Husayn Boyqaro va Alisher Navoiy. 1472 yildan Alisher Navoiyning vazir etib tayinlanishi. Alisher Navoiy va Hirotning siyosiy hayoti. Alisher Navoiy tomonidan Ixlosiya madrasasi, Xolosiya xonaqohi va Shifoia kasalxonasi qurilishi.

Zahiriddin Muhammad Bobur (1483-1530) - yozuvchi, shoir, olim va buyuk davlat arbobi. Bobur Hindistonda imperiyaga asos solgan.

III. SEMINAR MASHG'ULOTLAR BO'YICHA KO'RSATMA VA TAVSIYALAR

Seminar mashg'ulotlar uchun tavsiya etiladigan mavzular hamda seminar mashg'ulotlarni o'tkazish bo'yicha ko'rsatmalar:

1-seminar. Musulmon Uyg'onish davrida islom va ilmning o'zaro munosabati.

O'rta Osiyo allomalarining faoliyati va ularni qoldirgan ilmiy meroslari jamiyat hayotidagi o'rni va ahamiyati. Moddiy va ma'naviy madaniyatimizning noyob merosi bo'lgan Sharq allomalari ilmiy merosini va milliy madaniyatlar rivojlanishida ularning qo'shgan hissasi kabi nazariy masalalari qamrab oladi.

2-seminar. Muhammad ibn Muso al-Xorazmiyning hayoti va ilmiy faoliyati.

Muso Xorazmiyning dunyo faniga katta hissa qo'shishi. "Al-kitob al-muxtasar fi hisob al-jabr va al-muqobala" nomli risolasida "Algebra" so'ziga asos solinishi. Xorazmiyning "Zij" astronomiyaning rivojlanishiga turtki bo'lishi. Bog'doddagi xalifa al-Ma'mun saroyida Xorazmiy ijodi. Muso al-Xorazmiy "Bayt-ul Hikma"ning ilmiy mudiri. Muso Xorazmiyning 20 dan ortiq asar yaratishi. Uning algebrik risolasini XII asrda Ispaniyada lotin tiliga o'girilishi, Muso al-Xorazmiyning eng yirik astronomik asari – "Zij" dir. Ushbu asarning ahamiyati. Muso al-Xorazmiyning xizmatlarini jahon afkor ommasi tomonidan e'tirof etilishi.

3-seminar. Abu Abdulloh al-Xorazmiyning hayoti va ilmiy faoliyati..

Abu Abdulloh Xorazmiyning Somoniylar podshosi Nuh II ning vaziri Abul Xasan al-Utbiy huzurida kotib bo'lib ishlashi. "Mafotix al-Ulum" (Ilmlar kalitlari) asari Abu Abdulloh Xorazmiyning shoh asari. Ushbu asarda "Arab ilmlari"ning tavsifi. Fiqh. Kalom. Grammatika. Tarix. She'riyat va aruz. "Mafotix al-Ulum" asarida an'anaviy bo'lmagan, ya'ni "Arab bo'lmagan" ilmlarga tavsif. Falsafa. Mantiq. Tibb. Arifmetika. Xandasa. Ilm un-nujum. Musiqa. Mexanika. Kimyo. Abu Abdulloh al-Xorazmiy va O'rta Osiyoda ilmshunoslik. Abul Abbos Ahmad ibn Muhammad ibn Kasir al-Farg'oni O'rta Osiyolik mashhur mutafakkir allomadir.

4- seminar. Ahmad al-Farg'oni va Ahmad al-Marvaziylarning hayoti va ilmiy faoliyati..

Al-Farg'oniyning Marvda irod qilishi. Al-Farg'oniyning Bog'doddagi faoliyati. Al-Farg'oniyning rasadxonada kuzatishlar olib borishi. Al-Farg'oni tomonidan 861-yilda Nil daryosi suvining satxini o'lchovchi nilometrni yasashi. Al-Farg'oniyning "Samoviy xarakatlar va umumiy ilmi nujum kitobi" asari va uning XII asrdayoq Yevropada lotin tiliga tarjima qilinishi. "Alfraganus" nomi bilan uning asarlarini Yevropada chop etilishi va Universitetlarda asosiy qo'llanma sifatida o'qitilishi. Al-Farg'oni o'rta asrlarda tabiiy – ilmiy bilimlarning rivojiga ulkan hissa qo'shgan alloma. 1998-yilda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni bilan allomaning 1200 yillik tavallud sanasining nishonlanishi. Ahmad al-Marvaziy (taxminan 780-880 yy.)ning Bog'dod ilmiy maktabida tutgan o'rni. "Habash al-Hosib (Habash hisobchi)"Ahmad al-Marvaziyning "Zij" va uning ahamiyati. Al-Marvaziy xalifa al-Ma'mun davrida olib borilgan tajriba va ilmiy tadqiqotlarning faol ishtirokchisi. Al-Marvaziyning 20 ga yaqin asarlar yaratishi va uning fan tarixidagi o'rni.

5-seminar. Imom al-Buxoriyning hayoti va ilmiy merosi.

Hadis ilmining rivojidagi oltin davr. Islom dunyosidagi eng nufuzli manbalar deb tan olingan 6 ta ishonchli hadislar (As siho as-sitta). "Hadis ilmida Amir al-Mo'miniyn" degan sharafl nomga sazovor bo'lgan Imom al-Buxoriyning ilm izlab sayoxat qilishlari. Imom Buxoriyga saboq bergan ustozlar. Termizlik mashxur

muhaddis Abu Iso at-Termiziy al-Buxoriyga ham shogird, ham safdosh. Imom al-Buxoriyning Nishopurdagi faoliyati. Imom al-Buxoriyning Buxoro amiri Xolid ibn Ahmad az-Zuhaliy bilan aloqasining buzilishi.

6-seminar. Abu Iso Muhammad at-Termiziyning hayoti va ilmiy merosi

Abu Iso Muhammad at-Termiziyning hadisshunos olim bo'lib yetishishidagi omillar. Uning sharq mamlakatlariga safari. Allomaning ustozlari. Buyuk muxaddis maktabidan yetishib chiqqan shogirdlar. At-Termiziyning "Al-Jomi", "Ash-Shamoil an-Nabaviya", "Al-ilal fi-l-hadiys" kabi asarlari va ularning islom olamidagi ahamiyati. "Ash-Shamoil an-Nabaviya" asari payg'ambar Muhammad alayhissalomning shaxsiy hayotlari, suvrat va siyratlari, odatlari xaqidagi 408 hadisni o'z ichiga olgan muhim manbadir. At-Termiziyning 1200 yillik yubileyini 1990-yilda o'tkazilishi.

7-seminar. Qaffol ash-Shoshiy O'rta Osiyolik buyuk alloma.

Abu Bakr ibn Ali Ismoil Qaffol ash-Shoshiy (903 -976 yy)ning dastlabki saboqlari. Uning Imom al-Buxoriy va Abu Iso Muhammad at-Termiziylarning ilmiy merosi orqali tanishuvi. Qaffol ash-Shoshiyning fiqh bilimlarini atroflicha o'rganishi. Uning Hijoz, Bog'dod, Damashq kabi shaxarlarga ilm izlab borishi. Qaffol ash-Shoshiyning qonunshunos va tarix bo'yicha ustози Abu Ja'far Muhammad ibn Jarir at-Tabariy. Ash-Ash'ariy Qaffol ash-Shoshiyning ikkinchi ustози. Undan kalom ilmini o'rganishi. Qaffol ash-Shoshiyning "Odob al-Qozi", "Odob al-Bahs" asarlari. Qaffol ash-Shoshiyning qonunshunoslikga oid asarlarining islom mamlakatlariga keng tarqalishi. Qaffol ash-Shoshiyning diplomatik nomalari. Qaffol ash-Shoshiyning "Hazrati Imom "deya ulug'lanishi.

8-seminar. Abu Mansur al-Moturudiy– buyuk kalom imomi va fiqh allomasi

Abu Mansur al-Moturudiy suniy etiqodidagi ikki yirik oqimlardan biri bo'lmish Moturudiya oqimining asoschilaridan. Moturudiyning Samarqandda dastlabki ilmlarni o'rganishi. Somoniylar xukmronlik yillari alloma yashagan davr. Al- Moturudiyning ustozlari. Uning Hanafiya mazhabi olimlaridan saboq olishi. Faqihlar va muhaddislar bilan muloqotlar.

Abu Mansur al-Moturudiyning "Kitob at- tavid" asari va uning ahamiyati. Uning islom dinidagi suniylarning to'rta asosiy mazhabi asoschilarining asarlarini o'rganib, fiqh va kalomga oid kitoblar yozishi. "Ta'vilot al-Qur'on " asari.

9-seminar. Abu Nasr Forobiy o'rta asrning buyuk qomusiy olimi.

Abu Nasr ibn Muhammad ibn Uslug' Tarxon – Forobiy jahon madaniyatiga katta hissa qo'shgan Markaziy Osiyolik mashxur faylasuf. "Muallim us-soniy" Forobiy ijodida Bag'dod davri. Forobiyning o'z ilmini oshirishdagi sa'yi harakatlari. Forobiyning Damashqdagi faoliyati. Forobiyning o'rta asr davri tabiiy-ilmiy va ijtimoiy bilimlarining qariyb barcha sohalarida 160 dan ortiq asarlar yaratishi. Forobiyning qadimgi Yunon mutafakkirlari asarlariga sharhlar yozishi. Uning falsafaning umumiy masalalarga bag'ishlangan asarlari. Falsafa va tabiiy fanlarning fan sifatidagi mazmuni, tematikasi haqidagi asarlari. Uning ijtimoiy-siyosiy, davlatni boshqarishga, axloq, tarbiyaga oid asarlari. Forobiyning tabiiy-ilmiy fanlar haqidagi qarashlari. "Ilmlarning kelib chiqishi va tasnifi" asarida 30 dan ortiq fanning ta'rifi. Forobiyning falsafiy ta'limoti. Borliqning kelib chiqishi haqida Forobiy. Forobiyning "Ilm va san'atning fazilatlar" asari. Forobiyning "Aql ma'nolari haqida" risolasi.

Forobiy lirikasining musulmon sharqidagi matiqqa oid fikrlarining rivojiga ta'siri.

10-seminar. Abu Ali ibn Sino O'rta Osiyolik buyuk ensiklopedist alloma.

Abu Ali ibn Sino yashagan davrga xarakteristika. Ibn Sinoning dastlabki saboq olishlari. Ibn Sinoning Ma'mun Akademiyasidagi faoliyati. Uni Isfaxonga qochishi. Ibn Sino hayoti haqida Juzjoni. Ibn Sinoning 450 dan ziyod asar yozishi. Uning "Kitob ush-shifo" asari. "Donishnoma" Ibn Sinoning falsafiy asari. Ibn Sino zamonasining yetuk shoiri. "Urjuza" nomli tibbiy asar. Ibn Sinoning "Tib qonunlari" asari va uning ahamiyati. "Qonun"ning 800 yil davomida hakimlar uchun asosiy qo'llanma bo'lishi. Ibn Sinoning falsafiy qarashlari. Uning "Shayx ur-rais" nomiga sazovor bo'lishi. Ibn Sinoning izdoshlari va shogirdlari. Ibn Sino asarlarini Yevropada XII asrda boshlab lotin tiliga o'girilishi.

11-seminar. Abu Rayhon Beruniy Xorazm Ma'mun akademiyasining raisi

O'rta asrlarning qomusiy allomasi Beruniy yashagan davrga qisqacha xarakteristika. Xorazm Ma'mun akademiyasining vujudga kelishi. Abu Rayhon Beruniyning Xorazmshohlar saroyidagi faoliyati. Abu Nasr Mansur ibn Iroq Beruniyning ustoz. Beruniyning qadimgi tillarni o'rganishi. Beruniy va Mahmud G'aznaviy. Beruniyning "Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar" asari. Beruniyning tarix konsepsiyasi. Beruniyning "Hindiston" asari hindshunoslikda tengi yo'q asar. Beruniyning "Minerologiya" asari ushbu sohada noyob asar. Beruniyning dorivor gilyohlarga bag'ishlangan "Saydana" asari. Beruniyning "Ibn Sino bilan yozishmalari" va unda dunyoqarash masalalari. "Geodeziya" asari. Beruniy asarlarining musulmon Sharqi madaniyatiga ta'siri. Beruniy asarlariga bag'ishlangan Yevropalik olimlar asarlari. O'zbekistonda Beruniyshunoslik. O'zbekistonda Fan sohasida Beruniy nomidagi Davlat mukofoti ta'sis etilishi.

12-seminar. Abu al-Mu'yn an-Nasafiy, Mahmud az-Zamaxshariy va Burhonuddin al-Marg'inoniyning hayoti va ilmiy merosi.

Abul al Mu'yn an-Nasafiy (1027–1147- yy.) islom ilohiyoti, falsafasi, kalom ilmini rivojlantirgan alloma. Nasafiy al-Moturdiy ta'limotining davomchisi. Nasafiyning kalom ilmi masalalariga bag'ishlangan 15 dan ziyod asarlari. Allomaning "Baxr al-kalom" kitobi islom dini falsafasini tashkil qilgan kalom ilmi bo'yicha eng qimmatli manbadir.

Xorazm zaminida jahon fani va madaniyati rivojiga munosib hissa qo'shgan alloma. Buxorodagi tahsil. Mahmud az-Zamaxshariyning ustozlari. Olimning Marv, Nishopur, Isfahon, Shosh va Bog'dod xamda Makkada ilmiy ishlar bilan shug'ullanishi. Uning Makkada "Jorulloh" (Allohning qo'shnisi) laqabini olishi. Zamaxshariy arab grammatikasi, lug'atshunoslik, adabiyot, aruz ilmi, jug'rofiya, tafsir, Hadis va fiqnga oid 50 dan ortiq asarlar yozishi. Uning arab tili grammatikasiga oid "Al-Mufasssal" nomli kitobini yozishi. Burhonuddin al-Marg'inoniy (1123-1197 yy .) O'rta Osiyodagi buyuk fiqhshunos alloma uni Samarqanddagi faoliyati. Uni ta'lim olgan 40 dan oshiq ustoz. Uning fiqhshunoslikka oid asarlari. Al-Marg'inoniyning butun islom olamida mashhur bo'lgan "Hidoya" asari.

13-seminar. Mirzo Ulug'bek va Ali Qushchilarning hayoti va ilmiy merosi

Muhammad Tarag'ay (Ulug'bek) (1394-1449). Temuriylar hukmdori, shonli mutafakkir. Mirzo Ulug'bek va Amir Temur. Samarqand ilmiy muhitining

shakllanishida Mirzo Ulug'bekning o'rni. Temur kutubxonasini boyitish. Mirzo Ulug'bekning yaqin saflari: Qo'zizoda Rumi, G'isiddin Jamshid, Ali Qushchi. Samarqandda Ulug'bek rasadxonasining qurilishi va uning aniq fanlar rivojlanishidagi o'rni. Samarqand va Buxoroda Ulug'bek madrasasining qurilishi. Ulug'bekning "ZijizhadidiKuragoniy" asari. Samarqand astronomiya maktabi. Mirzo Ulug'bek ilmiy merosini butun dunyoga targ'ib qilish. Mirzo Ulug'bek merosini bugun o'rganish. "Temuriylar Uyg'onish davri".

14-seminar. Alisher Navoiyning hayoti va ijodi.

Alisher Navoiy (1441-1501) — buyuk shoir va olim. Temuriylar davridagi "Hirot akademiyasi". Samarqandda Navoiy. Sulton Husayn Boyqaro va Alisher Navoiy. 1472 yildan Alisher Navoiyning vazir etib tayinlanishi. Alisher Navoiy va Hirotning siyosiy hayoti. Alisher Navoiy tomonidan Ixlosiya madrasasi, Xolosiya xonaqohi va Shifoia kasalxonasi qurilishi. Alisher Navoiy o'zbek adabiyotining asoschisi.

15-seminar. Zahiriddin Muhammad Boburning hayoti va ijodi.

Sulton Husayn Boyqaro va Alisher Navoiy. 1472 yildan Alisher Navoiyning vazir etib tayinlanishi. Alisher Navoiy va Hirotning siyosiy hayoti. Alisher Navoiy tomonidan Ixlosiya madrasasi, Xolosiya xonaqohi va Shifoia kasalxonasi qurilishi.

Zahiriddin Muhammad Bobur (1483-1530) - yozuvchi, shoir, olim va buyuk davlat arbobi. Bobur Hindistonda imperiyaga asos solgan.

IV. MUSTAQIL TA'LIM VA MUSTAQIL TOPSHIRIQLAR

Mustaqil ta'lim topshiriqlari

1. Muso al-Xorazmiy hayoti va faoliyati bo'yicha test va savolnomalar tayyorlash.
2. Abu Abdulloh al-Xorazmiy hayoti va faoliyati mustaqil ravishda manbalardan foydalanib ko'rgazma tayyorlash.
3. Ahmad al-Farg'oniyni hayoti va faoliyati bo'yicha slayd yaratish.
4. Imom al-Buxoriyning hayoti va ilmiy merosi kerakli ma'lumotlarni izlash va ularni topish orqali glossariy tayyorlash.
5. Abu Iso Muhammad at-Termiziyni hayoti va ilmiy merosi qo'shimcha adabiyotlarni o'qib referatlar tayyorlash.
6. Mustaqillik davrida O'zbekiston Respublikasida yubileyi nishonlangan O'rta Osiyolik allomalar haqida ma'lumot tayyorlash.
7. Mustaqil ravishda manbalardan foydalanib ko'rgazma tayyorlash.
8. Imom al-Buxoriyning yubileyi tadbiriga oid fotobom tayyorlash.
9. Ahmad al-Marvaziyni hayoti va faoliyati Internet tarmoqlaridan foydalanib ma'lumotlar to'plash va ilmiy ma'ruza tayyorlash.
10. Ahmad al-Farg'oniyni yubileyi tadbiriga oid fotobom tayyorlash.
11. Mustaqil ravishda manbalardan foydalanib ko'rgazma tayyorlash.
12. "Islom va ilm" mavzusida maqola yozish.
13. "Muso Xorazmiy va Abu Abdulloh Xorazmiylarning dunyo sivilizatsiyasidagi o'rni haqida" esse yozish.
14. At-Termiziyni "Ash-Shamoil an-nabaviya" asari xususida ma'lumotnoma yozish.
15. "Ahmad al-Farg'oni O'rta Osiyolik mashhur mutaffakir" mavzusida ma'ruza tayyorlash.
16. Abu Abdulloh al-Xorazmiy va O'rta Osiyoda ilmshunoslik kerakli ma'lumotlarni izlash va ularni topish orqali glossariy tayyorlash.

	17. Qaffol ash-Shoshiy O'rta Osiyolik buyuk alloma mavzusida esse yozish. 18. Abu Mansur al-Moturudiy— buyuk kalom imomi va fiqh allomasi maruza tayyorlash. 19. Mustaqil ravishda manbalardan foydalanib ko'rgazma tayyorlash. 20. Abu al-Mu'yin an-Nasafiyning ilmiy merosi ma'lumot tayyorlash. 21. Mahmud az-Zamaxshariyning ilmiy merosi mavzusida ko'rgazma tayyorlash. 22. Burhonuddin al-Marg'inoniyning ilmiy merosi mavzusida referat yozish. 23. Mirzo Ulug'bek va Ali Qushchi hayoti va ilmiy merosi esse yozish. 24. Alisher Navoiy hayoti va ijodi bo'yicha ko'rgazma tayyorlash. 25. Zahiriddin Muhammad Bobur hayoti va ijodi slayd tayyorlash. 26. Nasafiyning "Baxr al-kalom" kitobi maruza qilish. 27. Mirzo Ulug'bekning "To'rt ulus tarixi" kitobi mavzusida esse yozish. 28. Mirzo Ulug'bek merosini bugun o'rganish mavzusida ko'rgazma tayyorlash. 29. Alisher Navoiy o'zbek adabiyotining asoschisi mavzusida slayd tayyorlash. 30. Temuriylar davridagi "Hirot akademiyasi" mavzusida esse yozish. Sharq allomalarining ilmiy merosi fani bo'yicha mustaqil ta'lim topshiriqlarini bajarishda talabalar quyidagi vazifa va majburiyatlarni amalga oshirishi lozim: a) o'tilgan mavzuni chuqur o'rganishlari uchun darslik, o'quv materiallari bilan faol ishlash; b) ma'ruza, amaliy mashg'ulotlar va nazorat turlariga (sinov va imtihonlarga) oldindan tayyorgarlik ko'rish, vaqtdan unumli foydalanish; c) mustaqil ta'lim topshiriqlarining har birini belgilangan muddatlarda taqdim etish; d) mustaqil ta'limni topshirish muddati o'tgach vazifalar qabul qilinmasligi shartini bilish va rioya qilish; e) mustaqil ta'lim topshiriqlarini bajarishda plagiat (ko'chirmakashlik)ga yo'l qo'ymaslik talabini bilish va rioya qilish. Sharq allomalarining ilmiy merosi fani bo'yicha mustaqil ta'lim topshiriqlari quyidagi shakllar bo'yicha muqobillik tamoyili asosida bajarilishi tavsiya etiladi: 1) mavzu yuzasidan tahliliy ma'lumot tayyorlash; 2) aniq mavzu bo'yicha glossariy, klaster va sinkveynkar tuzish; 3) aniq mavzu bo'yicha tahliliy taqdimot (prezentatsiya) tayyorlash; 4) berilgan masalaga aniq yechim topish va uni tahlil etish; 5) berilgan muammoni keng tahlil qilish, unga ta'rif va xulosalar berish; 6) berilgan mavzuni chuqur o'rganish va yuqori darajada tahlil qilish; 7) ilmiy maqola, tezislari va ma'ruza tayyorlash; Sharq allomalarining ilmiy merosi fani bo'yicha mustaqil ta'lim topshiriqlari seminar mashg'ulotlar jarayonida baholanib boriladi hamda oraliq nazorat turi bo'yicha baholashda inobatga olinadi.
3	Ta'lim natijalari/ Kasbiy kompetensiyalar Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: -O'rta asrda Markaziy Osiyoda ijod etgan mutafakkirlarning beqiyos ilmiy xazina yaratdilar va ularning durdona meroslari, boy ijodi, ilmiy va falsafiy fikrlari bugungi kunda ham muhim ahamiyat kasb etishini o'rganadilar. -Forobiy, Ibn Sino, Xorazmiy kabi buyuk faylasuf va allomalarning asarlari jahon sivilizatsiyasining oltin xazinasidan munosib o'rin olgan, jahon fani va madaniyati

	tarixida o'chmas iz qoldirgan asarlar bilan yaqindan tanishib chiqiladi -O'rta asr Markaziy Osiyo mutafakkirlarining ijodini tadqiq etgan olimlarning ilmiy tadqiqotlari bilan to'liq tanishib chiqib bilish va ulardan foydalanish <i>ko'nikmalariga ega bo'lishi</i>; -talaba tarixiy ma'lumotlarni ilmiylik, tarixiylik, xolislik asosida o'rganish, arxiv hujjatlarini, tarixiy manbalarni mustaqil, tadqiq qilish, o'rganish <i>ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak</i>; -talaba ilmiy ma'lumotlarni tahlil qila olish malakalariga ega bo'lishi kerak. -Talaba tarixini tahlil qilish usullarini qo'llash, ta'lim va tarbiya o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik va aloqadorlikni aniqlay olish, muammolar bo'yicha yechimlar qabul qilish malakasiga ega bo'lishi kerak.
4	Ta'lim texnologiyalari va metodlari: - ma'ruzalar; - interfaol keys-stadilar; - seminarlar (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar); - guruhlarda ishlash; - taqdimotlarni qilish; - individual loyihalar; jamo'a bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5	KREDITLARNI OLISH UCHUN TALABLAR Fanga ajratilgan kreditlar talabalarga har bir semestr bo'yicha nazorat turlaridan ijobiy natijalarga erishilgan taqdirda taqdim etiladi. Fan bo'yicha talabalar bilimini baholashda oraliq (ON) va yakuniy (YaN) nazorat turlari qo'llaniladi. Nazorat turlari bo'yicha baholash: 5 – "a'lo", 4 – "yaxshi", 3 – "qoniqarli", 2 – "qoniqarsiz" baho mezonlarida amalga oshiriladi. Baholash mezonlari: Talaba mustaqil xulosa va qaror qabul qiladi, ijodiy fikrlay oladi, mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimni amalda qo'llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda – 5 (a'lo) baho; Talaba mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimni amalda qo'llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda – 4 (yaxshi) baho; Talaba olgan bilimni amalda qo'llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda – 3 (qoniqarli) baho; Talaba fan dasturini o'zlashtirmagan, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunmaydi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega emas, deb topilganda – 2 (qoniqarsiz) baho bilan baholanadi. Oraliq nazorat o'quv semestrda bir marta yozma ish shaklida o'tkaziladi. Talabalar semestr davomida fanga ajratilgan amaliy (seminar, laboratoriya) mashg'ulotlarda muntazam baholanib boriladi va oraliq nazorat turi bo'yicha baholashda inobatga (mashg'ulot hamda mustaqil ta'lim topshiriqlarini o'z vaqtida, to'laqonli bajarganligi, mashg'ulotlardagi faolligi kabi mezonlar asosida) olinadi. Bunda mashg'ulotlar va mustaqil ta'lim topshiriqlari bo'yicha olgan baholar o'rtachasi oraliq nazorat turi davrida olingan baholar bilan o'rtachalanadi hamda qaydnomaga rasmiylashtiriladi. Oraliq nazorat turidan qoniqarsiz baho olgan yoki sababsiz qatnashmagan talaba,

yakuniy nazorat turiga qadar ko'pi bilan ikki marta qayta topshirishi mumkin.

Yakuniy nazorat turi semestr yakunida tasdiqlangan grafik bo'yicha yozma ish shaklida o'tkaziladi.

Yozma shaklda o'tkaziladigan nazorat turlarida talabaga beshtadan kam bo'lmagan savol (topshiriq)dan iborat nazorat varianti taqdim etiladi.

Talaba nazorat variantining har bir topshirig'i bo'yicha alohida baholanib, ularni o'rtachalash orqali yakuniy baho shakllantiriladi va butun sonlarda qayd qilinadi.

Nazorat turlarini ko'rsatilgan shaklda topshira olmaydigan imkoniyati cheklangan talabalarga fakultet dekani ruxsati bilan nazorat turlarining mos keluvchi muqobil shakli belgilanadi.

Asosiy adabiyotlar:

1. Insopov A. A. O'zbekistonda fuqarolik jamiyati institutlarini shakllanishi va rivojlanish tarixi. O'quv qo'llanma. – Toshkent: Universitet, 2023. – 194 b.
2. Jumayeva N.A. Sharq allomalarining ilmiy merosi. O'quv qo'llanma. – Buxoro: "Sadriddin Salim Buxoriy" Durdona nashriyoti, 2020. - 228 b.
3. Ma'naviyat yulduzlari. -T., 2011.
4. Murtazayeva R. H. O'zbekistonda millatlararo munosabatlar va tolerantlik. Darslik. – Toshkent: Go to Print, 2020. – 344 b.
5. Namozov B. Sharq allomalarining ilmiy-ma'naviy merosi. O'quv qo'llanma. – Buxoro: "Sadriddin Salim Buxoriy" Durdona nashriyoti, 2022. - 264 b.
6. Niyozov G.B., Ahmedov Q., Tojiboyev Q. Sharq allomalri va ma'rifatpar adiblarning barkamol avlod tarbiyasiga oid ma'naviy -axloqiy qarashlari. – Toshkent: O'zbekiston 2010. - 88b.
7. O'zbekiston tarixi. Oliy o'quv yurtlarining tarix fakul'teti talabalari uchun darslik / Mas'ul muharrir A.S.Sagdullayev. – Toshkent: "Vneshinvestprom" 2019. - 642b
8. Қосимов Б. Миллий уйғониш: жасорат, маърифат, фидойилик. (адабий-публицистик нашр). – Тошкент: "Маънавият", 2002. - 400 б.
9. Ўзбекистон тарихи (Энг қадимги даврдан бугунги кунгача). I жилд. / А.Асқаров ва бошқ. – Тошкент: Маънавият, 2022. – 456 б.
10. Birinchi renessans allomalari. –T., 2024.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2022. – 416 b.
2. Мирзиёев Ш. М. Буюк келажегимизни мард ва олийжаноб халқимиз билан курамыз. – Тошкент: Ўзбекистон, 2017. – 488 б.
3. Мирзиёев Ш. М. Миллий тикланишдан – миллий юксалиш сари. 4-жилд. – Тошкент: Ўзбекистон, 2020. – 400 б.
4. Мирзиёев Ш. М. Нияти улуғ халқнинг иши ҳам улуғ, ҳаёти ёруғ ва келажаги фаровон бўлади. 3-жилд. – Тошкент: Ўзбекистон, 2019. – 400 б.
5. Мирзиёев Ш. М. Халқимизнинг розилиги бизнинг фаолиятимизга берилган энг олий баҳодир. 2-жилд. – Тошкент: Ўзбекистон, 2018. – 507 б.
6. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажегимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга курамыз. – Тошкент.: Ўзбекистон. 2017.
7. Мирзиёев Ш.М. Миллий тараккиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. Т.1. –Тошкент: Ўзбекистон. 2017.
8. Каримов И.А. Тарихий хотирасиз келажак йўқ. – Тошкент: Шарқ, 1998.
9. Rajabov Q. Turkiston tarixida o'tgan 55 buyuk siymo - T., 2022.

	10. Islom ensiklopediyasi. -T., 2004. 11. Ibrohimov A. Biz kim o'zbeklar. -T., 2001. Internet saytlari 1. https://namdu.uz/books/ - Namangan davlat universiteti Raqamli kutubxona tizimi 2. https://www.natlib.uz - Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi 3. http://www.hist.msu.ru/ER/index.html – MDU Tarix fakulteti elektron resurslar kutubxonasi. 4. http://www.vost.lit.info – Sharq kutubxonasi tarixiy manbalar sayti 5. http://www.e-tarix.uz - Vatan tarixiga oid masala va ma'lumotlar 6. https://n.ziyouz.com/kutubxona/category/22-tarixiy-kitoblar - Tarixga oid kitoblar 7. https://ziyonet.uz - Ziyonet ta'lim portali 8. https://nuu.uz/tarix-fakulteti-2/ - O'zbekiston Milliy Universiteti kutubxonasi, Tarix bo'limi. 9. https://unilibrary.uz/ - Oliy ta'lim muassasalarining yagona elektron kutubxona axborot tizimi.
7.	O'quv dasturi University of Business and Scienceda ishlab chiqilgan va tasdiqlangan: – Ijtimoiy fanlar kafedrasining 2025-yil, “ <u>26</u> ” <u>08</u> dagi № <u>1</u> -sonli majlisida muhokama qilingan va tasdiqqa tavsiya etilgan. – Ijtimoiy fanlar va raqamli texnologiyalar fakul'teti kengashining 2025-yil, “<u>28</u>” <u>08</u> dagi № <u>1</u> -sonli majlisida ma'qullangan va tasdiqqa tavsiya etilgan. – University of Business and Science Kengashining 2025-yil, “<u>30</u>” <u>08</u> dagi № <u>1</u> -sonli majlisida muhokama qilingan va tasdiqlangan.
8.	Fan/modul uchun mas'ullar: B.Ya.Tursunov – Ijtimoiy fanlar kafedrasi dotsenti, t.f.n.
9.	Taqrizchilar: A.A.Erqo'ziyev – NamDU, Tarix kafedrasi dotsenti, t.f.n. M.A.Maxmudov – Ijtimoiy fanlar kafedrasi dotsenti, PhD.

O'quv-uslubiy bo'lim boshlig'i

E.Soliyev

Fakultet dekani

B.Gulmatov

Kafedra mudiri

O.Mamatov

Tuzuvchi

B.Tursunov

